

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรปริญญาบัณฑิต สาขากายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ให้และผู้ให้บริการกายภาพบำบัด ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ
2. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักกายภาพบำบัด ตามความต้องการของผู้ให้บริการและผู้ให้บริการ
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรปริญญาบัณฑิต สาขากายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน
4. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพกับนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของชาติ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ให้และผู้ให้บริการกายภาพบำบัด ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ

ในการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการกายภาพบำบัด ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาใน 2 กรณี คือ

- 1.1 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ จากผู้ให้บริการ คือนักกายภาพบำบัด ด้วยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากหัวหน้าหน่วยงานกายภาพบำบัดของโรงพยาบาลประจำจังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 70 คน การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ใช้สูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) โดยการหาค่าผลต่างระหว่างสภาพที่คาดหวัง (I) กับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (D) และหารด้วยค่าสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (D) ซึ่งมีสูตรการคำนวณคือ $PNI_{modified} = (I-D) / D$ (สุวิมล ว่องวานิช, 2548) แล้วนำมาจัดลำดับความสำคัญจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางกายภาพบำบัด ซึ่งประกอบด้วย การให้บริการด้านการรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ การส่งเสริมสุขภาพ และกิจการอื่น ๆ เช่น งานชุมชน งานประชาสัมพันธ์ และงานพัฒนาบุคลากร รวมจำนวน 20 กิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า

1) ในด้านปริมาณงาน ตามความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานกายภาพบำบัด กิจกรรมของหน่วยงานกายภาพบำบัด ที่มีความต้องการจำเป็นในการให้บริการเพิ่มขึ้น สูงสุด 5 อันดับแรก คือ การนิเทศงานกายภาพบำบัดในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ, การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาหรือความต้องการของชุมชน, การให้ความรู้ การสอน และการออกกำลังกายสำหรับสตรีระหว่างตั้งครรภ์หรือหลังคลอด, การสำรวจและค้นหาผู้พิการในชุมชนเพื่อให้บริการกายภาพบำบัด และการจัดกิจกรรม หรือร่วมกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ทางกายภาพบำบัดแก่ประชาชนทั่วไป โดยกิจกรรมที่หน่วยงานฯ มีความต้องการจำเป็นในการให้บริการเพิ่มขึ้น ในระดับต่ำสุด คือ การรักษาผู้ป่วยระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ

2) ในด้านคุณภาพ ตามความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานกายภาพบำบัด กิจกรรมของหน่วยงานกายภาพบำบัด ที่มีความต้องการจำเป็นได้รับการพัฒนาคุณภาพงาน สูงสุด 5 อันดับแรก คือ การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาหรือความต้องการของชุมชน, การนิเทศงานกายภาพบำบัดในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิ, การให้ความรู้ การสอน และการออกกำลังกายสำหรับสตรีระหว่างตั้งครรภ์หรือหลังคลอด, การสำรวจและค้นหาผู้พิการในชุมชนเพื่อให้บริการกายภาพบำบัด และการประชาสัมพันธ์วิชาชีพกายภาพบำบัดทั้งภายในและภายนอกโรงพยาบาล ทั้งนี้กิจกรรมที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพ ต่ำสุด 2 อันดับ คือ การรักษาผู้ป่วยระบบหัวใจ หลอดเลือดและระบบทางเดินหายใจ และการรักษาผู้ป่วยระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ

3) เมื่อสอบถามถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากกว่า ร้อยละ 50 ระบุว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ปริมาณผู้ป่วยที่ต้องให้บริการในการรักษาฟื้นฟูมีจำนวนมาก, หน่วยงานกายภาพบำบัดมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดำเนินงาน, จำนวนบุคลากรในทีมงานส่งเสริมสุขภาพไม่เพียงพอ, นักกายภาพบำบัดไม่มีเวลาเพียงพอ ในการให้ความรู้ด้านการดูแลตนเองแก่ผู้รับบริการ, ไม่มีการประเมินผลงานในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ และไม่มีการประเมินประมาณสนับสนุน

1.2 ศึกษาความต้องการจำเป็นในเรื่องความรู้และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ จากผู้ใช้บริการกายภาพบำบัด 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้บริการกายภาพบำบัดในปัจจุบัน ได้แก่ ผู้ป่วยที่รับบริการ ณ แผนกกายภาพบำบัด จำนวน 235 คน และกลุ่มผู้ที่มีแนวโน้มที่จะรับบริการกายภาพบำบัด และควรได้รับการส่งเสริมสุขภาพจากนักกายภาพบำบัด ได้แก่ ผู้ที่ออกกำลังกาย ณ สวนสุขภาพต่าง ๆ จำนวน 245 คน โดยการเก็บข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) เช่นเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่า

1) ในเรื่องความรู้ที่พึงมีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของตน กลุ่มผู้ป่วยที่มาใช้บริการกายภาพบำบัด มีความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ในเรื่อง ระยะเวลาที่จะหาย

จากอาการเจ็บป่วยมากที่สุด รองลงไปคือ เรื่องโครงสร้างและการทำงานของร่างกายในบริเวณที่มีอาการเจ็บป่วย และความสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นเกี่ยวกับอาการหรือโรคที่เป็นอยู่ ส่วนกลุ่มผู้ที่ออกกำลังกาย มีความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ในเรื่อง ทำออกกำลังกายที่ไม่ควรทำมากที่สุด รองลงไปคือ เรื่องการออกกำลังกายที่ปฏิบัติอยู่ สามารถทำให้เกิดการบาดเจ็บได้ และ ความสามารถให้ความรู้แก่ผู้อื่น เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่ตนเองปฏิบัติ

2) ในเรื่องพฤติกรรมที่สนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มผู้ป่วย มีความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีพฤติกรรม ในเรื่อง การออกกำลังกายตามที่ได้รับคำแนะนำทุกวัน, การดูแลตนเองง่าย ๆ ที่บ้านได้ และปฏิบัติตามคำแนะนำที่ได้รับทุกครั้ง ส่วนกลุ่มที่ออกกำลังกาย มีความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีพฤติกรรม ในเรื่อง การยืดกล้ามเนื้อและอบอุ่นร่างกายก่อนการออกกำลังกาย, การให้ความรู้แก่ผู้อื่น เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่ตนปฏิบัติอยู่ และการหลีกเลี่ยงทำออกกำลังกายที่อาจเป็นอันตรายกับตนเอง

ผลจากการศึกษาความต้องการจำเป็นในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ ในมุมมองของนักกายภาพบำบัดนั้น เห็นความสำคัญของการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ โดยหน่วยงานมีความต้องการจำเป็นในการให้บริการเพิ่มขึ้น และพัฒนาให้มีคุณภาพดีมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมด้านอื่น ๆ ส่วนผู้รับบริการทั้งสองกลุ่ม พบว่า ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ และพัฒนาพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพจากนักกายภาพบำบัดเพิ่มมากขึ้นจนถึงระดับสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้ ซึ่งประเด็นเหล่านี้นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรกายภาพบำบัด ที่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพเป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพงานกายภาพบำบัดด้านการส่งเสริมสุขภาพ และสามารถให้ความรู้พัฒนาพฤติกรรมของผู้รับบริการ ให้มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพได้

จากการศึกษาหลักสูตรกายภาพบำบัดทั้งของต่างประเทศและของไทยที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน ได้ข้อมูลดังนี้

1) การจัดการศึกษาเพื่อผลิตนักกายภาพบำบัดของประเทศอังกฤษ และออสเตรเลีย ยังคงเป็นการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี รับผู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ใช้ระยะเวลาในการเรียนอยู่ระหว่าง 3-4 ปี โดยมีการกำหนดชั่วโมงการฝึกปฏิบัติทางกายภาพบำบัด ไม่น้อยกว่า 1,000 ชั่วโมง เช่นเดียวกับหลักสูตรกายภาพบำบัดของประเทศไทยที่ได้ศึกษาจำนวน 8 หลักสูตร

2) สำหรับประเทศ แคนาดา และสหรัฐอเมริกา องค์กรกายภาพบำบัดของทั้งสองประเทศ ได้มีการกำหนดการจัดการศึกษาเพื่อผลิตนักกายภาพบำบัด ไว้ในระดับหลังปริญญาตรี โดย

ประเทศแคนาดาจะเป็นการจัดการศึกษาในระดับปริญญาโท ส่วนของสหรัฐอเมริกาจะเป็นการจัดการศึกษาในระดับปริญญาเอก รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทุกสาขาเข้าเรียน โดยบางหลักสูตรมีการกำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเป็นอาสาสมัครในหน่วยงานกายภาพบำบัดมาก่อน บางหลักสูตรมีการกำหนดความรู้พื้นฐานก่อนการเรียน

3) ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ พบว่า หลักสูตรกายภาพบำบัดต่างประเทศ จำนวน 8 หลักสูตร ที่ศึกษานั้น ส่วนใหญ่ไม่ปรากฏการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ อย่างจริงจัง ถึงแม้จะมีการกล่าวถึงงานส่งเสริมสุขภาพ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่นักกายภาพบำบัด ส่วนหลักสูตรกายภาพบำบัดของไทย พบว่าเริ่มมีการเน้นเรื่องงานส่งเสริมสุขภาพ ไว้ในปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สำหรับการจัดการเรียนการสอน พบว่าได้มีการสอดแทรกเนื้อหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมสุขภาพไว้ในรายวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รายวิชาการส่งเสริมสุขภาพโดยตรง อีกทั้งเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับงานส่งเสริมสุขภาพยังมีได้ปรากฏในหลักสูตรที่นำมาศึกษา

ผลจากการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ให้และผู้ให้บริการกายภาพบำบัด ที่มีความต้องการในเรื่องงานส่งเสริมสุขภาพ ร่วมกับการศึกษาการจัดหลักสูตรกายภาพบำบัดในปัจจุบัน ที่พบว่า ยังมีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องส่งเสริมสุขภาพไม่เพียงพอ จึงเป็นที่มาของการพัฒนาหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ

การพัฒนาหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน เริ่มต้นจาก

2. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักกายภาพบำบัด ตามความต้องการของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

2.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะของนักกายภาพบำบัด ที่กำหนดโดย องค์กรกายภาพบำบัดของไทยและต่างประเทศ

องค์กรกายภาพบำบัดของไทย และต่างประเทศ ที่ผู้วิจัยได้นำข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักกายภาพบำบัดมาทำการศึกษา ประกอบด้วย 1) สภากายภาพบำบัด ประเทศไทย 2) สภากายภาพบำบัด ประเทศออสเตรเลีย 3) คณะกรรมการกายภาพบำบัดของประเทศนิวซีแลนด์ 4) สมาพันธ์กายภาพบำบัดโลกภาคพื้นยุโรป 5) สมาคมกายภาพบำบัดแคนาดา ประเทศแคนาดา และ 6) คณะกรรมการกายภาพบำบัดของรัฐ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ผลการศึกษาพบคุณลักษณะของนักกายภาพบำบัดที่สำคัญ ซึ่งองค์กรกายภาพบำบัดต่างประเทศกำหนดไว้ โดยคุณลักษณะที่ได้มีการกำหนดไว้ตรงกันทั้ง 5 องค์กร ได้แก่ การให้

บริการกายภาพบำบัดแก่ผู้ป่วย, การทำงานเป็นทีม และการสื่อสารต่อผู้ป่วยและผู้ร่วมงาน คุณลักษณะที่มีกำหนดไว้ตรงกัน 4 องค์กร ได้แก่ ด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถในการปฏิบัติงาน, จรรยาบรรณการปฏิบัติงาน และ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ส่วนคุณลักษณะอื่น ๆ ที่มีกำหนดไว้ ได้แก่ การให้ความรู้แก่ผู้ป่วย ผู้ร่วมงาน, การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, การบริหารจัดการงานกายภาพบำบัด, การวิจัย และด้านบุคลิกภาพ

สำหรับสภากายภาพบำบัด ประเทศไทยได้กำหนดคุณลักษณะของนักกายภาพบำบัดไว้ประมวลได้ 6 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ, ด้านความรู้และทักษะในวิชาชีพ, ด้านการพัฒนา, ด้านการบริหารจัดการ, ด้านจรรยาบรรณ และด้านชุมชน

เมื่อได้พิจารณาคคุณลักษณะต่าง ๆ ข้างต้นนี้ ประกอบข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในเรื่องบทบาทของนักกายภาพบำบัดในงานส่งเสริมสุขภาพ พบว่าคุณลักษณะดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ผู้วิจัยจึงได้นำคุณลักษณะที่ศึกษาพบนี้ มากำหนดเป็นกรอบในการสัมภาษณ์ ผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการกายภาพบำบัด ในขั้นตอนถัดไป และใช้เป็นข้อมูลศึกษาเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2.2 ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ตามความต้องการของผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้บริการกายภาพบำบัด ได้แก่ นักกายภาพบำบัด จำนวน 11 คน และผู้ใช้บริการกายภาพบำบัด ประกอบด้วย บุคลากรด้านสุขภาพที่ร่วมงานกับนักกายภาพบำบัดในการทำงานส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 12 คน และผู้ป่วยที่มารับบริการ ณ แผนกกายภาพบำบัด จำนวน 11 คน รวมจำนวน 34 คน พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย

1) ด้านการถ่ายทอดความรู้ คุณลักษณะด้านนี้เป็นคุณลักษณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันมากที่สุด เนื่องจากนักกายภาพบำบัดที่จะทำงานส่งเสริมสุขภาพ นอกจากจะต้องทำงานสัมพันธ์กับผู้รับบริการโดยตรงแล้ว ยังต้องทำงานร่วมทีมกับบุคลากรหลายสาขาวิชาชีพ ต้องประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรอื่น ๆ หลายระดับ จึงทำให้ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการสื่อสารด้วยวาจา หรือด้วยภาษาท่าทาง นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ความรู้ หรือถ่ายทอดความรู้สู่ผู้รับได้เป็นอย่างดี มีลักษณะของความเป็นครู คือ เยือกเย็น เข้าใจศิษย์ สอนในสิ่งที่ถูกต้อง สอนเพราะอยากให้ผู้รับมีสุขภาพที่ดี

2) ด้านบุคลิกภาพ นักกายภาพบำบัดที่ทำงานเน้นการส่งเสริมสุขภาพควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทั้งต่อผู้รับบริการและผู้ร่วมงาน ด้วยการเป็นผู้ที่ใส่ใจในเพื่อนมนุษย์ เข้าใจใน

ความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชนได้ มีอุปนิสัยน่ารัก ยิ้มแย้มแจ่มใส สนุกสนานและมีอารมณ์ขัน นอกจากนี้งานส่งเสริมสุขภาพส่วนหนึ่งยังอยู่ในชุมชนชนบท นักกายภาพบำบัดจึงควรเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี และสามารถเป็นผู้นำในการส่งเสริมสุขภาพได้

3) ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากส่งเสริมสุขภาพไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าปราศจากการร่วมมือ ร่วมใจของบุคลากรด้านสุขภาพวิชาชีพต่าง ๆ ขององค์กรและชุมชนในท้องถิ่น นักกายภาพบำบัดจึงต้องมีความสามารถในการที่จะทำงานเป็นทีม สามารถประสานงานระหว่างบุคคล ชุมชนและท้องถิ่นได้ มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการ ทั้งในด้านการบริหารคน บริหารเวลาและบริหารโครงการ

4) ด้านคุณธรรม จริยธรรม การทำงานการส่งเสริมสุขภาพจนบรรลุเป้าหมายของการที่ผู้รับบริการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องการการทุ่มเทของผู้ปฏิบัติงาน ผลตอบแทนของการทำงานส่งเสริมสุขภาพในปัจจุบัน ยังมิได้อยู่ในรูปของเงินทอง แต่ผลลัพธ์อยู่ที่ผู้รับบริการ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ควรเป็นผู้ที่มีจิตใจดี เสียสละ มีความเมตตา กรุณา ที่อยากจะช่วยให้ผู้ป่วยหายป่วย และอยากให้ผู้ที่ยังไม่ป่วยมีสุขภาพดียิ่งขึ้น คุณลักษณะในด้านนี้อีกประการหนึ่งคือการเป็นผู้มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ นักกายภาพบำบัดที่ทำงานส่งเสริมสุขภาพต้องตั้งมั่นอยู่ในจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ควรให้การดูแลผู้ให้บริการอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้ป่วย ต้องคำนึงในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลของผู้รับบริการทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ

5) ด้านความรู้ในวิชาชีพ นักกายภาพบำบัดที่ทำงานเน้นการส่งเสริมสุขภาพ นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถได้มาตรฐานขั้นพื้นฐานของนักกายภาพบำบัด ตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยสภากายภาพบำบัดแล้ว ยังต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพเป็นอย่างดี มีความชัดเจนในบทบาทของนักกายภาพบำบัดในงานส่งเสริมสุขภาพ สามารถผสมผสานความรู้ทางกายภาพบำบัด และการส่งเสริมสุขภาพเข้าด้วยกัน และยังต้องมีความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อการทำงานส่งเสริมสุขภาพ เช่น การบริหารจัดการ การดำเนินงานโครงการ การวิจัย รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

6) ด้านทักษะปฏิบัติ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านนี้ประกอบด้วย การเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพกายภาพบำบัด สามารถให้การรักษาผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเนื่องจากผู้ที่ทำงานส่งเสริมสุขภาพ มักต้องพบกับปัญหาทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานกายภาพบำบัดโดยตรง และที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพโดยรวมของผู้รับบริการ ดังนั้นจึงต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาเฉพาะหน้า สามารถประยุกต์ความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลที่รับบริการ และชุมชน เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถนำไปใช้ได้จริง

7) ด้านชุมชน ในปัจจุบันงานกายภาพบำบัดด้านการส่งเสริมสุขภาพ ยังคงมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย ไปที่ประชาชนที่อยู่ในชุมชนนอกตัวเมือง ดังนั้น นักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ จึงควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดี ในเรื่องบริบทรอบ ๆ ชุมชน วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม ความเชื่อและภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อที่นักกายภาพบำบัดจะสามารถสืบค้นปัญหาสุขภาพของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง แก้ปัญหาได้ตรงตามความต้องการของคนในชุมชน และมีทักษะในการดำเนินงานชุมชนที่ดี

เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพตามความต้องการของผู้ให้และผู้ให้บริการกายภาพบำบัด กับคุณลักษณะนักกายภาพบำบัดที่กำหนดโดยองค์รกายภาพบำบัด พบว่า ในภาพรวมคุณลักษณะนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะนักกายภาพบำบัดที่กำหนดโดยองค์รกายภาพบำบัดทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยคุณลักษณะที่ไม่สอดคล้อง ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพนั้น ไม่มีกำหนดไว้ในมาตรฐานขั้นพื้นฐานของนักกายภาพบำบัดไทย ในส่วนขององค์รกายภาพบำบัดต่างประเทศ แม้จะมีข้อกำหนดในคุณลักษณะดังกล่าว แต่เมื่อศึกษาในรายละเอียดจะพบว่า มุ่งเน้นให้นักกายภาพบำบัดสามารถให้ความรู้แก่ผู้ช่วยนักกายภาพบำบัดและนักศึกษาที่ฝึกงาน

2. คุณลักษณะด้านชุมชน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในชุมชน พบว่าไม่ได้มีการกำหนดไว้ สำหรับองค์รกายภาพบำบัดต่างประเทศทั้ง 5 องค์กร ส่วนข้อกำหนดของสภากายภาพบำบัด ประเทศไทย ในเรื่องนี้ยังไม่มี ความชัดเจน เพียงแต่เขียนไว้สั้น ๆ ว่า “ มีความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์งานกายภาพบำบัดเข้ากับสภาพชุมชน “ และ “ การสอนให้ชุมชนพึ่งตนเองด้านสุขภาพ”

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรปริญญาบัณฑิต สาขากายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน

- 3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ นำคุณลักษณะนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาประมวลเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการให้ความรู้เกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้อง 2) มีบุคลิกภาพที่มีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นผู้นำ และทักษะการดำเนินชีวิต 3) มีความสามารถด้านบริหารจัดการตนเอง คน งาน และเวลา 4) เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน 5) มีทักษะในวิชาชีพและการประยุกต์ใช้ และ 6) มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับชุมชน

3.2 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรฯ โดยใช้กรอบเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี ของกระทรวงศึกษาธิการ และเกณฑ์การรับรองปริญญาของสภากายภาพบำบัด ได้โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอน ภาคทฤษฎี ปฏิบัติ และการฝึกงาน 1,056 ชั่วโมง ตลอดหลักสูตร จำนวน 149 หน่วยกิต ดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30	หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาภาษา	12	หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ พละนาamay	18	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	113	หน่วยกิต
2.1 วิชาพื้นฐานวิชาชีพ	9	หน่วยกิต
2.2 วิชาชีพบังคับ	100	หน่วยกิต
2.3 วิชาเลือก	4	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	6	หน่วยกิต

3.3 กำหนดเนื้อหารายวิชาของหลักสูตรฯ

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอน ของหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ จากองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ คือ

1) องค์ประกอบด้านแนวทางการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การผสมผสานแนวคิด SPICES Model, PRISMS Model และ หลักการของหลักสูตรแฝง

2) องค์ประกอบด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การบูรณาการเนื้อหาสาระจาก 3 ส่วนคือ

1. ประมวลสาระความรู้ที่กำหนดโดยสภากายภาพบำบัด
2. การคัดสรรรายวิชาจากหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน ที่สามารถสนองต่อวัตถุประสงค์ของหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ที่ได้ตั้งไว้
3. กรอบเนื้อหาการจัดการเรียนการสอนเรื่อง การส่งเสริมสุขภาพ ที่ได้จากการสกัดสาระ เอกสาร บทความ วิจัย หลักสูตรส่งเสริมสุขภาพของต่างประเทศ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 รายการ

ผลจากการดำเนินงาน ทำให้สามารถกำหนดรายวิชาที่ควรมีในหลักสูตรได้ทั้งสิ้น 42 รายวิชา ประกอบด้วย กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ 4 รายวิชา, กลุ่มวิชาชีพบังคับ 32 รายวิชา และกลุ่มวิชาชีพเลือก 6 รายวิชา และเมื่อทำการตรวจสอบซ้ำ โดยการวิเคราะห์ความสอดคล้องของ

รายวิชาที่ได้กำหนดขึ้น กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ ที่ได้ตั้งไว้ พบว่า รายวิชาที่พัฒนาขึ้น สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ ได้ครบถ้วน

3.4 กำหนดแผนการสอนของหลักสูตรฯ

จากวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จำนวน 29 ประเด็นย่อย ผู้วิจัยได้กำหนด ภาคการศึกษาที่จะเริ่มต้นพัฒนานักศึกษา ในแต่ละวัตถุประสงค์ ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ย่อยข้อที่ 1.1 คุณลักษณะของการมีความสามารถในการให้ความรู้กับผู้รับบริการ ที่มงานสุขภาพ และผู้อื่น ผู้วิจัยกำหนดให้มีการเริ่มพัฒนาคุณลักษณะข้อนี้ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีที่ 2 เป็นต้น ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ข้อใดที่ได้เริ่มต้นพัฒนาแล้ว จะต้องมีการดำเนินงานต่อไป จนคาดว่าเมื่อสิ้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทุกข้อ หลังจากนั้นจึงได้เรียงลำดับเนื้อหาและรายวิชาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น

3.5 ทำการร่าง หลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ จากข้อมูลที่ได้กำหนดไว้ ในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรฯ ได้แก่ วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหารายวิชา และแผนการสอน

4. ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้นกับนโยบายการส่งเสริมสุขภาพของชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการประเมิน ความสอดคล้องของหลักสูตรฯ ที่ได้พัฒนาขึ้น กับนโยบายการส่งเสริมสุขภาพของชาติ ประกอบด้วย ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านกายภาพบำบัด และด้านหลักสูตรการศึกษา ให้ความคิดเห็นดังนี้

1) ปัจจุบันนโยบายของชาติด้านการสาธารณสุข ได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการรักษาโรค ไปสู่การส่งเสริมสุขภาพดีให้แก่ประชาชน โดยได้มีการกำหนดวาระแห่งชาติ เมืองไทยแข็งแรง (Healthy Thailand) ทำให้ทุกองค์กรตื่นตัวในเรื่องการให้การส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิในฐานะที่ทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพให้กับ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ พบว่านักกายภาพบำบัดไม่ค่อยนิยมทำงานทางด้านนี้ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากไม่เข้าใจงานส่งเสริมสุขภาพ หรือไม่มีความถนัดในด้านนี้ และอาจมีสาเหตุอีกหลาย ๆ ประการ การที่ได้มีหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ นับเป็นเรื่องดีอย่างมาก สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในขณะนี้

2) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ ที่กำหนดขึ้นเป็นวัตถุประสงค์ที่ดี ตัวหลักสูตรมีความก้าวหน้า และทันสมัยและสามารถตอบโจทย์ที่ได้ตั้งไว้พอสมควร

วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาสาระและรายวิชามีความสัมพันธ์กันดี เพียงแต่ชื่อรายวิชาอาจไม่เหมาะสม เพราะยังเป็นชื่อแบบเก่า เกี่ยวกับการรักษา ตัวอย่างเช่น วิชาการออกกำลังกายเพื่อการรักษา น่าจะมีการเปลี่ยนให้เหมาะสม เป็น การออกกำลังกายเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้รายวิชาเกี่ยวกับการฝึกงานในชุมชน ยังน้อยไปอาจไม่เพียงพอต่อการฝึกจนให้นักศึกษาเข้าใจในเรื่องชุมชน ควรจะเพิ่มมากขึ้น และควรมีการเน้นย้ำเรื่องการส่งเสริมสุขภาพในทุกรายวิชา ประการสุดท้ายให้ผู้วิจัยคำนึงด้วยว่า จะทำอย่างไรที่นอกเหนือจากการกำหนดในหลักสูตร ที่จะช่วยให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้จริง

การอภิปรายผล

เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานในครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทนักกายภาพบำบัดในงานส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนาหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลการศึกษาเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาพกับงานกายภาพบำบัด
2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรฯ
3. เนื้อหาของหลักสูตรฯ
4. คุณภาพของหลักสูตรฯ

1. การส่งเสริมสุขภาพกับงานกายภาพบำบัด

จากการศึกษาความคิดเห็นของนักกายภาพบำบัด เรื่อง การส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัด พบว่า นักกายภาพบำบัดมีความคิดเห็นในเรื่องนี้แตกต่างกันอยู่หลายประเด็น นับตั้งแต่ นิยาม นักกายภาพบำบัดส่วนหนึ่งให้นิยามของ การส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัดไว้ว่า เป็น กระบวนการวิธีทางกายภาพบำบัดที่จะเสริมสร้างให้ประชาชนมีสมรรถนะในการที่จะดูแลสุขภาพตนเองได้ ในขณะที่นักกายภาพบำบัดอีกส่วนหนึ่งได้ให้นิยามว่า เป็นการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปที่ยังมิได้เป็นผู้ป่วยทางกายภาพบำบัด ให้ทราบถึงการป้องกันหรือให้มีสุขภาพดีขึ้น และมีนักกายภาพบำบัดบางท่านที่ยังไม่สามารถให้นิยามที่แตกต่างกันได้ระหว่างการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค การที่นักกายภาพบำบัดไม่สามารถให้นิยามของการส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัดไว้เป็นแนวทางเดียวกันได้นั้น น่าจะมีสาเหตุมาจาก ประการแรก ยังไม่มีการให้นิยามของงานส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัดอย่างชัดเจน แม้ในส่วนของข้อกำหนดมาตรฐานกายภาพบำบัด (สภากายภาพบำบัด, 2550) ซึ่งได้กำหนดให้งานส่งเสริมและป้องกันเป็นมาตรฐานการ

บริการ 2 นั้น ได้นิยามงานส่งเสริมและป้องกันไว้รวมกันว่า หมายถึง งานด้านการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันภาวะผิดปกติของประชาชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อีกประการหนึ่ง จากการศึกษา เรื่องวิวัฒนาการของงานส่งเสริมสุขภาพในประเทศไทย (ดูรายละเอียดได้จากบทที่ 2) ทำให้ทราบได้ว่า งานส่งเสริมสุขภาพมีวิวัฒนาการมาเป็นระยะเวลาานาน และได้มีการเปลี่ยนแปลงนิยามขอบเขตการดำเนินการไปตามแต่ละยุคสมัย เริ่มจากการส่งเสริมสุขภาพที่เป็น 1 ใน 4 บทบาทของการดูแลสุขภาพเพื่อให้คนมีสุขภาพดี โดยมีบุคลากรสาธารณสุขเป็นผู้ให้บริการแก่ประชาชนไปสู่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องที่ประชาชนทำเองได้ โดยการนำยุทธศาสตร์ "การสาธารณสุขมูลฐาน" เข้ามาดำเนินการ จนถึงยุคปัจจุบันที่องค์การอนามัยโลกนำแนวคิดใหม่ "ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพ" ซึ่งให้นิยามของการส่งเสริมสุขภาพว่า เป็นกระบวนการของการเพิ่มสมรรถนะให้คนสามารถควบคุมปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพ และเป็นผลให้บุคคลมีสุขภาพดีสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม รวมไปถึงการปรับสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี (อำพล จินดาวัฒนะ, 2546) ความไม่หยุดนิ่งของงานส่งเสริมสุขภาพ ประกอบกับยังไม่มีจัดการเรียนการสอนเรื่องการส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจนในสถาบันการศึกษา อาจเป็นเหตุให้นักกายภาพบำบัดในปัจจุบันมีความคิดเห็นในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพที่แตกต่างและหลากหลายอันนำไปสู่บทบาทหน้าที่ และการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัดที่ต่างกันไป เช่น ในเรื่องกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ นักกายภาพบำบัดที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนเห็นตรงกันว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นคนปกติ ทุกเพศทุกวัย แต่บางส่วนได้รวมผู้ป่วย ผู้พิการและนักกีฬาเข้าเป็นกลุ่มเป้าหมายของการให้การส่งเสริมสุขภาพ ในเรื่องนี้จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยแผนกกายภาพบำบัดและผู้ออกกำลังกายเป็นประจำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาหรือฝึกหัดให้เป็นผู้มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพโดยนักกายภาพบำบัด จึงเห็นได้ว่า กลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพโดยนักกายภาพบำบัดนั้นควรต้องประกอบด้วยประชาชนทั่วไป ทุกเพศทุกวัย ทั้งที่ปัจจุบันมี "สุขภาพดี" ผู้ที่มีแนวโน้มหรือกลุ่มเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย และผู้ที่เป็นผู้ป่วยของกายภาพบำบัดอยู่แล้ว ส่วนในการดำเนินงานนั้น กิจกรรมที่นักกายภาพบำบัดในปัจจุบันได้ดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการให้ความรู้ และการให้คำแนะนำในเรื่องของการออกกำลังกาย ถึงแม้การออกกำลังกายจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของนักกายภาพบำบัดโดยตรง และกิจกรรมการออกกำลังกายยังถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายด้านความแข็งแรงของสุขภาพในมิติทางกายของวาระแห่งชาติ "เมืองไทยแข็งแรง" (คนไทยที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อสุขภาพในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกชุมชน ทุกหน่วยงานและสถานประกอบการ) แต่กิจกรรมอื่น ๆ ที่นักกายภาพบำบัดสามารถดำเนินงานเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพแก่กลุ่มเป้าหมายมีอย่างอื่นอีกหรือไม่ จากการศึกษาของ Rea, et al. (2004) ในเรื่องบทบาท

ในการส่งเสริมสุขภาพของนักกายภาพบำบัด พบการดำเนินงานใน 4 ด้าน คือ การประเมินความบกพร่องทางจิต ด้านโภชนาการและภาวะน้ำหนักเกิน กิจกรรมการออกกำลังกาย และการสูบบุหรี่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักกายภาพบำบัดสามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพได้อีกหลายด้าน มิได้จำกัดอยู่แต่เรื่องของการออกกำลังกายเท่านั้น ในเรื่องนี้ ได้มีนักกายภาพบำบัดสหรัฐอเมริกา กล่าวไว้ในบทความเรื่อง in Sickness and in Wellness ว่า "กายภาพบำบัดกำลังเริ่มต้นก้าวเข้าสู่การป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพ มีแนวทางที่หลากหลายที่นักกายภาพบำบัดจะสามารถเสนอต่อสาธารณะ และไม่ได้มีแนวทางที่เป็นมาตรฐานสำหรับการดำเนินการเพื่อการป้องกันและส่งเสริมให้เกิดความมีสุขภาพดี" (Ries, 2007) และจากการศึกษาถึงนิยามของการส่งเสริมสุขภาพของผู้วิจัย (ดูรายละเอียดบทที่ 2) พบว่า คำว่า "การส่งเสริมสุขภาพ" จะประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของสุขภาพ ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา จิตวิญญาณ 2) การสมดุขององค์ประกอบต่าง ๆ 3) การเปลี่ยนวิถีชีวิต พฤติกรรม 4) เป้าหมาย และ 5) แนวทางที่ใช้เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ดังนั้นเมื่อนักกายภาพบำบัดจะดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ควรที่จะได้พิจารณาถึงองค์ประกอบทั้งห้า โดยการทำงานต้องอยู่บนฐานความรู้ของกายภาพบำบัด

2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฯ

หลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ถูกพัฒนาขึ้นตามแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน โดยการนำคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพที่ได้จากการวิจัย มากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ เพื่อให้คาดหวังได้ว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ต้องการของสังคมในบริบทใหม่ของการสาธารณสุขที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543) กล่าวไว้ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรว่า " การเริ่มสร้างหลักสูตรอาจจะมีคณะกรรมการชุดหนึ่ง ทำการศึกษาวิจัยเพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการศึกษาทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยทางอ้อม เช่น ต้องการทราบสภาพของสังคมที่ต้องการจัดการศึกษาในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้ได้บัณฑิตออกไปบริการและสร้างสรรค์สังคม ในแต่ละส่วนของสังคมที่หลากหลายและแตกต่างกัน ข้อมูลเหล่านี้จะต้องได้มาจากการศึกษาวิจัยมากกว่าประสบการณ์ของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร "

คุณลักษณะของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพที่ได้โดยตรงจากการสัมภาษณ์ผู้ให้และผู้ให้บริการกายภาพบำบัด แม้ว่าบางประเด็นจะไม่สอดคล้องกับมาตรฐานความสามารถของนักกายภาพบำบัดไทย ที่กำหนดโดยสภากายภาพบำบัด (2550) แต่พบว่าคุณลักษณะเหล่านี้เป็นที่ต้องการของผู้ให้และผู้ให้บริการกายภาพบำบัดอย่างแท้จริง เนื่องจากมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการกายภาพบำบัด

ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ ที่พบว่า ผู้ป่วยที่รับบริการกายภาพบำบัดควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และพฤติกรรมที่จะส่งเสริมให้หายจากการเจ็บป่วยอย่างรวดเร็ว ส่วนผู้ที่ออกกำลังกายก็ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และพฤติกรรมที่จะช่วยป้องกันการบาดเจ็บ ที่อาจเกิดจากการออกกำลังกาย ซึ่งนักกายภาพบำบัดที่จะให้การส่งเสริมสุขภาพในเรื่องเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการเป็นผู้มีความสามารถในการให้ความรู้แก่ผู้รับบริการ

การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของนักกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า นักกายภาพบำบัดส่วนใหญ่มักจะห้ามผู้ป่วยทำในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความเคยชินของเขา และผู้ป่วยมักจะทำไม่ได้ ซึ่งวิธีการแบบนี้ใช้ไม่ได้กับงานส่งเสริมสุขภาพ ควรจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนผู้ป่วยใหม่ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังระบุว่า ในการส่งเสริมสุขภาพ นักกายภาพบำบัดต้องสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้รับบริการ ซึ่งถ้านักกายภาพบำบัดมีการสื่อสารที่ไม่ดี ก็จะไม่ได้รับการร่วมมือ นักกายภาพบำบัดจึงต้องมีความรู้และทักษะในการสื่อสาร สามารถเลือกใช้สื่อได้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Bassett (2003) ที่ว่า การที่ผู้ป่วยไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติตามคำแนะนำของนักกายภาพบำบัดนั้น สาเหตุประการหนึ่งมาจาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยและนักกายภาพบำบัด ซึ่งปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอาศัยการสื่อสารที่ดี ผลจากการศึกษาของเขาพบว่า ผู้ป่วยจำนวนมากมีปัญหาในการสื่อสาร ในการให้คำอธิบายแก่ผู้ป่วยในขณะรักษา นักกายภาพควรให้ความสนใจปฏิริยาตอบสนองอย่างอื่นมากกว่า คำพูด นักกายภาพบำบัดควรได้ปรึกษาหารือกับผู้ป่วยถึงการรักษา สิ่งที่ต้องกระทำและความสำคัญของบทบาทของผู้ป่วย เมื่อผู้ป่วยเห็นความสำคัญและมีความเชื่อจะทำให้เขายึดติดและเคร่งครัดในการรักษา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจำเป็นฯ ระบุว่า ถึงแม้ผู้ป่วยจะมีความรู้ในเรื่องการดูแลตนเองที่บ้าน และรู้วิธีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับตนเอง แต่ผู้ป่วยยังต้องได้รับการพัฒนาให้มีพฤติกรรมที่จะสามารถดูแลตนเองที่บ้าน และออกกำลังกายตามที่ได้รับคำแนะนำทุกวัน ในการที่นักกายภาพบำบัดจะสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วย จนกระทั่งผู้ป่วยมีพฤติกรรมดูแลตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ นั้น นักกายภาพบำบัดจะต้อง "สอนเป็น" ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า นักกายภาพบำบัดที่จะทำงานส่งเสริมสุขภาพ จะมีความรู้ทางวิชาการอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีความสามารถในการสอน สอนเป็น และรู้ว่าควรสอนเรื่องอะไร สอนอย่างไร และยังต้องสอนให้ตรงกับสิ่งที่ผู้ป่วยอยากจะทำ จึงจะทำให้ผู้ป่วยอยากที่จะทำตามและนำไปปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษา

ของ Chase และคณะ (1993) พบว่า นักกายภาพบำบัดมีความเห็นว่าการให้ความรู้แก่ผู้ป่วยเป็นสิ่งสำคัญมากในการดูแลผู้ป่วย และมักพบอุปสรรคหลายประการในการที่จะให้ผู้ป่วยมีความเชื่อและปฏิบัติตาม นักกายภาพบำบัดจึงควรมีเทคนิคในการให้ความรู้ ได้แก่ การวินิจฉัยพฤติกรรมมนุษย์ ทักษะการสังเกตและการประเมิน เป็นต้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Gahimer และ Domholdt (1996) ที่ทำการศึกษาในเรื่องการให้ความรู้แก่ผู้ป่วยของนักกายภาพบำบัด จำนวน 37 คน พบว่า นักกายภาพบำบัดให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ผู้ป่วยในเรื่องที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการออกกำลังกายที่บ้าน โดยไม่ให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้ป่วย รวมทั้งการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความเครียดซึ่งพบว่าเป็นความต้องการของผู้ป่วย ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักกายภาพบำบัดไม่ได้มีการเตรียมตัวในเรื่องของการให้ความรู้แก่ผู้ป่วย ซึ่งนับเป็นข้อจำกัดของการที่นักกายภาพบำบัดจะปรับตัวให้เข้ากับระบบการดูแลสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ความสามารถในการเสริมพลังอำนาจให้แก่ผู้อื่น

การที่จะให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างแท้จริง นักกายภาพบำบัดนอกจากจะต้องมีความสามารถในการให้ความรู้แล้ว ยังต้องมีความสามารถในการเสริมพลังอำนาจ การเสริมพลังอำนาจ หมายถึง การเพิ่มความสามารถซึ่งจะทำให้บุคคลมีความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จ โดยการยอมรับ ชื่นชม ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถของบุคคล ในการตอบสนองความต้องการของตนเองและแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและรู้สึกว่าคุณสามารถควบคุมวิถีชีวิตของตนเองได้ (Webster, 1988 ; Gibson, 1991) ในเรื่องนี้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า ในการส่งเสริมสุขภาพ นักกายภาพบำบัดต้องเปลี่ยนแนวคิดของผู้รับบริการ การสอนแต่เทคนิควิธีจะไม่ช่วยแก้ปัญหาให้ผู้รับบริการ แต่จะต้องมีการเสริมพลังอำนาจให้เขา เพื่อที่ผู้รับบริการนั้นจะสามารถควบคุมตัวเองได้ นำเทคนิคที่เราสอนไปใช้ การส่งเสริมสุขภาพถ้าไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาได้ ก็ถือว่าไม่มีประโยชน์

3. การเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพเป็นอย่างดี

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการกายภาพบำบัด ระบุถึงปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ คือ เรื่องปริมาณงานด้านการรักษาผู้ป่วยมีมากเกินไป จนทำให้หน่วยงานมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ตัวนักกายภาพบำบัดเองก็มีเวลาไม่เพียงพอในการให้ความรู้กับผู้ป่วย ข้อมูลนี้สนับสนุน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ที่กล่าวถึงการทำงานส่งเสริมสุขภาพว่า ปริมาณผู้ป่วยที่ต้องรับผิดชอบให้การรักษามีมากจนเมื่อหมดเวลางาน นักกายภาพบำบัดจะเหนื่อยมาก จนไม่สามารถทำงานส่งเสริมสุขภาพได้ และถ้าจะทำอาจต้องทำในเวลาพักเที่ยง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ การศึกษาของ Rea (2003) เรื่องบทบาทของงานส่งเสริมสุขภาพในงานกายภาพบำบัด และรูปแบบการปฏิบัติงานของนักกายภาพบำบัด การรับรู้ความสามารถของตนเอง และผลลัพธ์ที่คาดหวัง ของนักกายภาพบำบัดจากรัฐ แคลิฟอร์เนีย นิวยอร์ก และเทนเนสซี รวมจำนวน 3,500 คน พบว่า นักกายภาพบำบัดให้การส่งเสริมสุขภาพในระหว่างการรักษาน้อยกว่าที่คาดหวัง และ Goodgod (2005) ซึ่งทำการศึกษาในนักกายภาพบำบัดด้านเด็กที่เป็นสมาชิกของสมาคมกายภาพบำบัดสหรัฐอเมริกา จำนวน 257 คน พบว่า ในปัจจุบันนักกายภาพบำบัดด้านเด็กยังคงให้การรักษาผู้ป่วยในรูปแบบเดิม มากกว่าที่จะให้การส่งเสริมสุขภาพ การศึกษาของ Brotons และคณะ (2004) ซึ่งได้ทำการศึกษาในแพทย์ จำนวน 2,082 คน จาก 11 ประเทศในทวีปยุโรป ยังพบว่า แม้แพทย์จะมีความเชื่อว่า เขาควรจะให้การส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้ป่วย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว แพทย์ได้ทำน้อยกว่าที่คิดไว้ โดย 56.02% ของกลุ่มตัวอย่างระบุว่า การส่งเสริมสุขภาพเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญมี 2 ประการคือ 1) การที่มีภาระงานในการรักษาผู้ป่วยมากเกินไปจนไม่มีเวลา และ 2) การส่งเสริมสุขภาพเป็นกิจกรรมที่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) บุคลากรทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็แพทย์ หรือนักกายภาพบำบัด แม้จะเห็นความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพ แต่ก็ทำน้อยกว่าที่คาดหวัง โดยให้เหตุผลเรื่องของการไม่มีเวลาที่จะทำงานส่งเสริมสุขภาพ เพราะมีงานการรักษาผู้ป่วยมากเกินไป นี่อาจเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทางการแพทย์ส่วนหนึ่งยังมีความเข้าใจในเรื่องของการส่งเสริมสุขภาพไม่เพียงพอ มองเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ แยกออกจากการรักษาผู้ป่วย เป็นอีกงานหนึ่ง ไม่สามารถบูรณาการ การส่งเสริมสุขภาพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาพยาบาลได้ จึงต้องหาเวลาเพื่อที่จะให้การส่งเสริมสุขภาพ และต้องมีเจ้าหน้าที่เพื่อทำการส่งเสริมสุขภาพ

2) ในเรื่องของการที่บุคลากรทางการแพทย์ ให้การส่งเสริมสุขภาพน้อยกว่าที่คาดหวังนั้น เหตุผลหนึ่งอาจเนื่องมาจาก บุคคลเหล่านี้ไม่มีความมั่นใจในการให้การส่งเสริมสุขภาพ จากการศึกษาของ Grant (1998) เรื่อง ความคิดเห็นของแพทย์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นแพทย์ในประเทศแคนาดา จำนวน 200 คน พบว่า มากกว่า 50% ของกลุ่มตัวอย่าง คิดว่าตนเองไม่สามารถให้การส่งเสริมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในปีถัดมา McAvoy (1999) ได้ทำการศึกษาในเรื่องเดียวกันกับแพทย์ชาวอังกฤษ จำนวน 230 คน ผลการศึกษา ก็เป็นเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อกลุ่มตัวอย่งนี้ถูกถามความรู้สึก หลังได้รับการฝึกฝนในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพอย่างเพียงพอพบว่า ประมาณ 60% ของกลุ่มตัวอย่าง รู้สึกถึงประสิทธิภาพในการให้การส่งเสริมสุขภาพดีขึ้น

ในเรื่องนี้ Bandura (1997) ได้อธิบายว่า การตระหนักรู้ในความสามารถของตน เป็นความเชื่อมั่นที่บุคคลมีต่อ ความเชื่อที่จำเป็นต่อการให้ถึงเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ที่คาดหวัง กล่าวคือ ถ้าผู้ให้บริการส่งเสริมสุขภาพ มีความเชื่อมั่นว่าการส่งเสริมสุขภาพจะนำมาซึ่งความมีสุขภาพดีอย่างแท้จริง และตระหนักรู้ว่าตนมีความสามารถในการให้การส่งเสริมสุขภาพได้ จะนำมาซึ่งผลลัพธ์คือ การให้การส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้รับบริการ จากเหตุผลดังกล่าว สรุปได้ว่า การที่นักกายภาพบำบัดให้การส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้รับบริการน้อยกว่าที่คาดหวัง อาจเนื่องมาจาก นักกายภาพบำบัดยังไม่มี ความเชื่อมั่นว่าการส่งเสริมสุขภาพที่ตนให้จะนำมาซึ่งความมีสุขภาพดีของผู้รับบริการ โดยความเชื่อมั่นดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ นักกายภาพบำบัดต้องมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัดอย่างแท้จริง และเคยมีประสบการณ์โดยตรงในเรื่องผลลัพธ์ที่เกิดจากการให้การส่งเสริมสุขภาพ

4. ความเป็นผู้มีจิตใจดี มีจิตอาสา และมีอุดมการณ์ในการทำงานการส่งเสริมสุขภาพ และความสามารถในการบริหารเวลา

อุปสรรคของการให้บริการส่งเสริมสุขภาพอีกประการหนึ่งคือ เรื่องการไม่มีงบประมาณสนับสนุน ผู้ที่จะทำงานส่งเสริมสุขภาพนอกจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพเป็นอย่างดีแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่เสียสละที่จะทำงาน ซึ่งงานส่งเสริมสุขภาพดูเหมือนเป็นงานที่ "เพิ่มขึ้น" และ "ไม่มีค่าตอบแทน" ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ทำงานส่งเสริมสุขภาพ ระบุว่า ผู้ที่จะทำงานส่งเสริมสุขภาพต้องเป็นผู้ที่มีใจรักที่จะให้การส่งเสริมสุขภาพ เพราะเวลาที่ต้องรักษาผู้ป่วยจำนวนมากนั้น ถ้าใจไม่รักที่จะให้ความรู้ พอเหนื่อยก็จะไม่อยากพูด ไม่อยากสอน จึงต้องเป็นคนที่เสียสละ มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจและมีเมตตากรุณา นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถด้านการบริหารจัดการเวลา เพราะถ้าบริหารจัดการเวลาไม่ดีจะทำให้งานของเราไปเพิ่มภาระให้กับผู้อื่น

ในการพิจารณาวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่า ในภาพรวมวัตถุประสงค์ของหลักสูตรกายภาพบำบัดที่ได้พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับความต้องการของนโยบายชาติ ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพเป็นอย่างดี ซึ่งในเรื่องนี้ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546) ได้กล่าวโดยสรุปว่า จุดหมายของหลักสูตรที่ดี ควรตั้งอยู่บนรากฐานของความจริงและสามารถนำไปปฏิบัติได้อีกทั้งยังต้องสอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถสนองความต้องการของสังคมและชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า วิธีการร่างวัตถุประสงค์หลักสูตร ยังมีความไม่เหมาะสม ซึ่งควรเขียนให้สั้น มีความกระชับ ชัดเจน ให้ผู้อ่านมองเห็นว่าบัณฑิตมี

คุณลักษณะเช่นไร ซึ่งความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับหลักในการร่างวัตถุประสงค์หลักสูตรของ Pratt (1980, อ้างถึงใน อ่างถึงใน อ่าง บัศรี, 2532) ที่เสนอแนวทางในการร่างวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ต้องบอกถึงความต้องการอย่างชัดเจน
2. วัตถุประสงค์ต้องบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน
3. ต้องสั้น และรัดกุม
4. ต้องมีความถูกต้อง
5. เป็นข้อความที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง และ
6. ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากหลักสูตรฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ ใช้แนวคิดผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน ซึ่งใช้การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นแนวทางในการพัฒนาแผนการสอน เนื้อหาสาระ ให้มีความสอดคล้องกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะแสดงรายละเอียดของวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาได้ทราบ

3. เนื้อหาหลักสูตร

ในการกำหนดเนื้อหาที่ต้องเรียนจากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น ผู้วิจัยพบว่า การกำหนดเนื้อหาวิชาให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ข้อที่ 4 เพื่อให้บัณฑิตเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน มีจิตใจใฝ่บริการ มีเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น และการเป็นผู้มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติงานนั้น ทำได้ยากเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น ความรู้หรือทักษะปฏิบัติ ซึ่งข้อสังเกตดังกล่าว สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Ecclestone (1999) ที่กล่าวถึงแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานว่า จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดขึ้นนั้น เช่น ความคิดสร้างสรรค์ จรรยาบรรณ การเรียนรู้และการปฏิบัติงานทางวิชาที่เป็นมิติด้านนามธรรม ไม่สามารถนำมากำหนดเป็นผลลัพธ์ปลายทางและไม่สามารถทำการประเมินได้ และสอดคล้องกับ Jackson (2000) ที่กล่าวว่า เป็นการยากที่จะนำผลลัพธ์ปลายทางของการศึกษาที่สำคัญบางประการ เช่น คุณค่า ทักษะคิด มาประยุกต์เข้ากับแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานของ Spady ซึ่งในเรื่องนี้ Spady (2001) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ผลลัพธ์ปลายทางของการเรียนรู้นั้น จะต้องเป็นการสาธิตหรือทักษะที่สังเกตได้ชัดเจน ของการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยที่ทักษะนั้นต้องสะท้อนองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) เป็นสิ่งที่นักเรียนรู้ 2) สิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้จริงในสิ่งที่รู้ และ 3) ความเชื่อมั่นในการแสดงออกถึงสิ่งที่เขารู้

จากปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาที่จะเป็นพื้นฐานความรู้ให้กับผู้เรียน โดยเนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. จัดให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในเรื่องดังกล่าว

ตัวอย่างเช่น

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ข้อ 4.4 เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติงานทางกายภาพบำบัดโดยเน้นด้านการส่งเสริมสุขภาพ

เนื้อหาวิชาที่จะสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อนี้ อยู่ในรายวิชาส่งเสริมสุขภาพ (1) และ (2) โดยผู้เรียนต้องมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการส่งเสริมสุขภาพ ก่อน หลังจากนั้นจะมีการสอดแทรกประสบการณ์ทางอ้อม โดยต้นแบบนักกายภาพบำบัดและบุคลากรการแพทย์ที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพ มีการฝึกการเสริมพลังอำนาจให้แก่ตนเอง และผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากรายวิชาฝึกปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นการสั่งสมอุดมการณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ผู้ที่จะเรียนด้านการส่งเสริมสุขภาพนั้น ส่วนหนึ่งต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์ โดยอุดมการณ์นี้อาจหายไปได้ เมื่อพบอุปสรรคในการทำงาน หรือถูกชักชวนให้เปลี่ยนแนวคิด นักกายภาพบำบัดที่จะทำงานส่งเสริมสุขภาพ นอกจากจะต้องมีความสามารถในการเสริมพลังให้แก่ผู้อื่นแล้ว ยังต้องมีความสามารถในการเสริมพลังให้แก่ตนเอง เพื่อจะได้คงไว้ซึ่งศรัทธาในการทำงานด้านนี้ วิธีหนึ่งที่จะรักษาอุดมการณ์ไว้ได้ คือ การได้เรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ ได้รู้วิธีการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เมื่อได้ไปพบปัญหาอะไร จะมีแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างดี

ในส่วนของเนื้อหาสาระที่นำมากำหนดไว้ในรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งได้จากการประมวลเนื้อหาทางกายภาพบำบัดและการส่งเสริมสุขภาพ นำมาบูรณาการตามแนวทางการจัดการศึกษาทางการแพทย์ SPICES Model และ PRISMS Model และได้มีการจัดเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของความรู้ทางวิชาชีพ เนื้อหาหลักสูตรจึงประกอบด้วย การปูพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาชีพ หลังจากนั้นจึงเป็นความรู้ทางวิชาชีพกายภาพบำบัด ผสมกับการส่งเสริมสุขภาพ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ พร้อมกับจัดให้มีประสบการณ์ตรงจากการฝึกงาน โดยจัดให้มีฝึกงานในชุมชนก่อน แล้วจึงฝึกงานในโรงพยาบาลระดับต่าง ๆ ซึ่งข้อดีของการจัดเนื้อหาในลักษณะนี้ จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาแนวคิดเรื่องการส่งเสริมสุขภาพไปพร้อม ๆ กับความรู้และเทคนิคทางกายภาพบำบัด ทั้งยังสามารถปฏิบัติงานได้ในสถานการณ์จริง ทั้งนี้สอดคล้องกับ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดเนื้อหาวิชาโดยยึดสาระความรู้ของแต่ละศาสตร์เป็นหลัก (Logical Organization) เป็นการ

จัดเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของโครงสร้างความรู้ในศาสตร์นั้น ๆ เป็นหลักตายตัว โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลหรือความสนใจของผู้เรียน ซึ่งมีข้อดีคือ ช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางสติปัญญาของผู้เรียนได้ดี เนื่องจากผู้เรียนได้รับความรู้ตามความยากง่ายอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ครูผู้สอนก็สามารถวางแผนการเรียนการสอนได้ง่ายและถ่ายทอดสะดวก และสอดคล้องกับ Johnson & Johnson (1975 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2548) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจนและมีความหมายต่อตนเอง เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เริ่มจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน จึงสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เชิงนามธรรมอันจะส่งผลต่อการคิด การปฏิบัติหรือการกระทำใหม่ ๆ ต่อไป การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง และจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ลึกผูกพัน ความต้องการและความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ต่อไป ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Erickson & Anderson (1997 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2548) ที่ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง จึงทำให้มีความหมายต่อตนเองและต้องการที่จะนำไปใช้ ประสบการณ์ในด้านการรับใช้สังคม นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าสูงต่อการเรียนรู้ การรับใช้สังคมตามความต้องการของชุมชนและสังคม นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือสังคมโดยตรงแล้ว ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับยังสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม และสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนได้อย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Grave (1993) ที่ว่า นักศึกษาควรได้รับประสบการณ์จากการฝึกงานในชุมชน ก่อนที่จะฝึกงานในโรงพยาบาลเพื่อที่จะเป็นการกระตุ้นมุมมองด้านชุมชน และเป็นการช่วยให้นักศึกษาเข้าใจวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้จากการศึกษาของ Futter (2003) ในเรื่องการพัฒนาโมดูลเพื่อเตรียมนักศึกษากายภาพบำบัด สำหรับการทำงานในชุมชน โดยการให้นักศึกษากายภาพบำบัด 75 คน ปฏิบัติงานด้านการให้การดูแลผู้พิการในชุมชน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกงาน 92% ของนักศึกษามีความคิดเห็นว่า การฝึกงานในชุมชนเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี ได้เรียนรู้ว่าการปฏิบัติงานจริงนั้นมีข้อแตกต่างมากมายจากที่ศึกษาในห้องเรียน และจะนำความรู้มาประยุกต์ใช้จริงได้อย่างไร 88% ให้ความเห็นว่า การฝึกงานชุมชน เป็นการขยายกรอบความรู้เกี่ยวกับงานกายภาพบำบัดของเขาให้กว้างขึ้น

4. คุณภาพของหลักสูตรฯ

หลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพนี้ พัฒนาขึ้นจากความต้องการของสังคมด้านสุขภาพ ซึ่งกำหนดภาพลักษณ์ของระบบสุขภาพไทยที่พึงประสงค์ว่า ต้องเป็นระบบสุขภาพเชิงรุก ที่มุ่งการสร้างเสริมสุขภาพดีของประชาชน (สุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่า หลักสูตรฯ นี้เป็นหลักสูตรที่มีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ เนื่องจากสถิติของการป่วยเป็นโรคในปัจจุบันนี้ มากกว่า 50% เป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมของบุคคล และเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ และสอดคล้องกับที่ จินตนา ยูนิพันธ์ (2530) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรทางการแพทยนั้น ให้คำนึงถึงความต้องการของสังคมในด้านสุขภาพ อันได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความต้องการและพฤติกรรมของประชาชน ในเรื่องสุขภาพอนามัย รวมถึงปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชน ที่เข้ามาใช้บริการในสถานพยาบาลทุกระดับ

นักกายภาพบำบัดเป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความรู้ และความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกายมนุษย์เป็นอย่างดี จึงควรเป็นผู้ที่ให้บริการส่งเสริมในเรื่องดังกล่าว ซึ่งผลจากการศึกษาความต้องการจำเป็นฯ พบว่า ผู้ป่วยที่รับบริการ ณ แผนกกายภาพบำบัด ยังควรได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมดูแลตนเอง ในขณะที่เจ็บป่วย หรือแม้แต่ผู้ที่ยังไม่ได้เป็นผู้รับบริการ ผู้ที่ออกกำลังกายเป็นประจำ ก็ยังควรได้รับการพัฒนาให้มีพฤติกรรมดูแลตนเองเพื่อป้องกันการบาดเจ็บจากกิจกรรมการออกกำลังกาย

การพัฒนาหลักสูตรฯ โดยใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านให้ความเห็นว่า เป็นแนวคิดที่ดี เพราะทำให้ผู้ประเมินหลักสูตรเห็นภาพได้ชัดเจนว่า หลักสูตรมีความต้องการอะไร ที่สำคัญสามารถบอกได้ว่า เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น มุ่งผลลัพธ์ข้อใดที่ตั้งไว้บ้าง ซึ่งสอดคล้องกับ Harden (1999) ที่กล่าวถึง ข้อดีในการนำแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตร์ว่า เป็นแนวคิดฯ ที่เป็นที่ยอมรับทางการศึกษา สามารถเข้าใจได้ง่าย ช่วยให้นักการศึกษาได้มีการพิจารณาถึงสิ่งที่มหาวิทยาลัยกำลังฝึกแพทย์ว่าต้องการอะไร สามารถนำไปใช้ในการประเมินหลักสูตร และเป็นแนวคิดที่กระตุ้นให้เกิดการบูรณาการทางการเรียนการสอนระหว่างนักการศึกษาและการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาหลักสูตร

ในการประเมินเนื้อหาสาระของหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริงของการทำงานได้ แต่เนื้อหาจะสัมฤทธิ์ผลต้องขึ้นกับการเรียนการสอนจริง การบูรณาการให้เกิดการจัดการแบบองค์รวม ทั้งด้านความรู้ ผู้สอน และสถานที่ที่จะเป็นที่จัดให้ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Spady (2001) ที่ว่า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือได้ผลลัพธ์ตามที่กำหนด การสอนในระบบของการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานนั้น ผู้สอนต้องมีการค้นหาและออก

แบบวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้น ให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างแท้จริง โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาเนื้อหารายวิชา ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์หลากหลาย เช่น การได้ศึกษาจาก นักกายภาพบำบัดหรือบุคลากรทางการแพทย์ที่ทำงานและประสบความสำเร็จ ในการให้การส่งเสริมสุขภาพ การได้ฝึกปฏิบัติในเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยพัฒนาทั้งตนเอง และเป็นทักษะในวิชาชีพ การฝึกงานในสถานที่หลากหลาย โดยการควบคุมดูแลจากนักวิชาชีพ ทางด้าน สุขภาพอื่น ๆ นอกเหนือไปจากนักกายภาพบำบัด เป็นต้น ซึ่งแนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่า ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างนักกายภาพบำบัดที่เน้นการทำงานส่งเสริมสุขภาพนั้น จะสอนแต่บรรยายอย่างเดียวไม่ได้ ต้องให้นักศึกษาได้มีโอกาสเห็นว่า บุคลากรที่ทำงานด้านนี้เขาทำงานกันอย่างไร ประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่อย่างไร การมีต้นแบบที่ดีจะช่วยกระตุ้นการปลูกจิตสำนึกในการทำงาน นอกจากนี้ยังควรฝึกให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีจิตใจละเอียดอ่อน อาจโดยการให้ฝึกกิจกรรมที่สร้างความละเอียดอ่อนในจิตใจ เช่น กิจกรรมที่เป็นงานศิลปะ เพราะคนที่มีจิตใจละเอียดอ่อน จะเห็นใจเข้าใจผู้อื่นได้ง่ายกว่าคนที่ มีลักษณะตรงกันข้าม

ข้อเสนอแนะ

ด้านการนำไปใช้

1. ในการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานไปใช้ เพื่อให้บรรลุได้ตามวัตถุประสงค์หลักสูตรที่กำหนด ควรที่จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์รายวิชา หรือวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตัวอย่างเช่น รายวิชาส่งเสริมสุขภาพ (1) จากคำอธิบายรายวิชา จะพบว่าสนองต่อวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ข้อที่ 1.4, 2.5, 4.1 และ 4.4 ในการจัดทำประมวลรายวิชา ผู้รับผิดชอบรายวิชานี้ นอกจากจะกำหนดวัตถุประสงค์รายวิชาตามเนื้อหาสาระของวิชาแล้ว วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนี้ควรครอบคลุมวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้ง 4 ข้ออีกด้วย จากนั้นกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้และการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้น ถ้าผู้รับผิดชอบรายวิชาทุกคนปฏิบัติดังนี้ จะพบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทุกข้อจะได้รับการดำเนินการ และผลผลิตของหลักสูตรน่าจะเป็นไปตามที่คาดหวัง

2. หลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพนี้ เป็นหลักสูตรที่บูรณาการเนื้อหาความรู้ทางกายภาพบำบัดกับการส่งเสริมสุขภาพ อีกทั้งแนวคิดในการให้การดูแลสุขภาพผู้รับบริการเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ ทำให้ต้องการผู้สอนทางกายภาพบำบัดที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ

รวมถึงประสบการณ์ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ แต่ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ในปัจจุบัน อาจารย์ในสถาบันต่าง ๆ ที่มีความเข้าใจ สนใจในเรื่องนี้ยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก แนวทางการแก้ไขระยะสั้นทางหนึ่ง คือ การขอความร่วมมือจากนักกายภาพบำบัดที่ปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพ และ บุคลากรสายวิชาชีพอื่น ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ ซึ่งนอกจากนักศึกษาจะได้เรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงแล้ว ยังได้เรียนรู้ทัศนคติ แนวคิด การแก้ไขปัญหา และการทำงานเป็นทีมอีกด้วย ส่วนในระยะยาว ควรได้มีการพัฒนาอาจารย์กายภาพบำบัดให้มีทัศนคติ ความรู้ และประสบการณ์ในการทำงานส่งเสริมสุขภาพให้มากขึ้น

3. เพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพทางกายภาพบำบัด ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สถาบันการศึกษาที่ผลิตนักกายภาพบำบัดอยู่ในปัจจุบัน สามารถประยุกต์วัตถุประสงค์ และเนื้อหาวิชาบางส่วน ของหลักสูตรกายภาพบำบัดที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพที่พัฒนาขึ้นนี้ ลงสู่รายวิชาที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน เช่น กายภาพบำบัดชุมชน รายวิชากายภาพบำบัดในระบบต่าง ๆ และการฝึกปฏิบัติงานทางกายภาพบำบัด เพื่อให้นักศึกษาได้มีแนวคิดการให้การส่งเสริมสุขภาพ ทั้งในขณะให้การรักษาผู้ป่วย และการให้บริการส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชนทั่วไป

ด้านการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ใช้บริการกายภาพบำบัด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรฯ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผู้ใช้บริการ จากประชากรกลุ่มผู้ป่วยและผู้ที่เกี่ยวข้องกำลังกายเท่านั้น ซึ่งทำให้ยังขาดข้อมูลจากผู้ใช้บริการกายภาพบำบัดในสวนอื่น ๆ ที่สามารถทำการศึกษาวิจัยได้ เช่น การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ใช้บริการกายภาพบำบัดในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพจากผู้รับบริการในชุมชน หรือจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนที่เป็นเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาหลักสูตรฯ ตามแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐานนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเฉพาะในส่วนของข้อกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเนื้อหาวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรเท่านั้น ยังมีได้ครบองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรทั้งหมด จึงควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยต่อในส่วนของการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เพื่อให้ทราบผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาตามแนวคิดดังกล่าว เช่น การวิจัยเพื่อหารูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่สนองต่อแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน หรือ การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์ปลายทางเป็นฐาน กับการจัดการเรียนการสอนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นต้น